

Vogels

Tips voor een rijk gevulde vogeltuin

in de tuin

Kwaliteit. Het zit in ons.

Inleiding

Vogels kennen geen 'eigendom'. Ze maken dus schaamteloos gebruik van ondermeer jouw tuin om in hun levensonderhoud te voorzien en jou te verlossen van rupsen. Jij kan ze helpen! Voorzie bomen en struiken die voedsel en nestgelegenheid bieden. Dat is de meest 'natuurlijke' wijze. Nog rechtstreekser kan je vogels ook echt gaan 'voederen'. Doe het echter met mate om geen ongewenste soorten aan te trekken. Voederen biedt een prachtkans om ze te beloeren en te tellen.

Coloïon

De brochure 'Vogels in de tuin' werd samengesteld en uitgegeven in opdracht van de deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen.

Foto voorpagina

Koolmees

Werkten mee aan deze publicatie

Wannes Meersmans en Wouter Vuylsteke (provincie West-Vlaanderen), Wim Van den Bossche (Natuurpunt)

Coördinatie en eindredactie

Wannes Meersmans

Grafische vormgeving en druk

grafische dienst, provincie West-Vlaanderen

Verantwoordelijke uitgever

provincie West-Vlaanderen, Peter Norro, Dienst Milieu-, Natuur- en Waterbeleid, Koning Leopold III-laan 41, 8200 Sint-Andries (Brugge)

Enkele tips voor een rijk gevulde vogeltuin

De beste vogeltuin is een tuin die op een natuurlijke wijze is aangelegd en onderhouden. In een natuurlijke tuin staan besdragende struiken, blijven uitgebleide bloemen staan en ligt blad op de grond tot in het voorjaar. Daar valt voor de merel en het roodborstje altijd wat te vinden. Besdragende struiken zoals Vlier, Meidoorn, Vuilboom, Hulst en Lijsterbes bieden voedsel in de herfst, maar ook restjes van fruit en kleinfruit (Braam, Framboos, Aalbes, ...) vallen in de smaak.

Vogels voederen

's Winters geraken vogels moeilijk aan voedsel. Dan hebben ze juist extra veel energie nodig om hun lichaamstemperatuur op peil te houden. Insecten zijn grotendeels verdwenen en bessen vaak al op. Regen en sneeuw maken het de zaadeters moeilijk om bij hun voedsel te komen.

Veel vogelsoorten zoeken hun voedsel van nature op de grond. Een sneeuwvrije plek is dan ook een geschikte voederplaats, liefst in de buurt van struiken of een haag, zodat vogels bij gevaar snel een veiliger plek kunnen vinden.

Je kan ook een voederplank of voederhuisje gebruiken. Let op dat de plank of het huisje zo staat opgesteld dat er geen kat bij kan. Plaats ze daarom op minimaal 1,50 meter van de grond. Het is bovendien belangrijk dat je de voederplaats regelmatig schoonmaakt met heet water en een borstel (nooit chemische producten gebruiken!). Dit voorkomt dat vogels ziek worden door beschimmeld of rottend voedsel.

Pimpelmees

Wie eet wat, en waar?

Merel, Zanglijster en Spreeuw

Op de grond (sneeuwvrij) en liefst op een open plek met beschutting dichtbij.

» *Broodkruimels, rozijnen, kaasresten, fruit, schillen en klokhuizen, alle soorten bessen, gekookte aardappelen (zonder zout).*

Mezen

Op de voedertafel, in een voederbuis opgehangen in bomen of struiken.

» *Vetbollen, ongebrande en ongezouten pinda's, geplette okkernoten, halve kokosnoot, vogelzaad en zonnebloempitten.*

Spechten

Eventueel vastgemaakt aan een boomstam op een rustige plek.

» *Ongezouten pinda's en noten, vetbollen, zonnebloempitten, kaas zonder korst.*

Huismus, Ringmus, Sijs, Vink, Keep en Groenling

Op de grond, op de voedertafel of in een voederbuis.

» *Broodkruimels, onkruidzaden, gemengd strooizaad, zonnebloempitten.*

Winterkoninkje, Heggenmus en Roodborst

Op de grond (sneeuwvrij) of beschut onder heggen en struiken.

» *Universeel voer, bessen, meelwormen, broodkruimels, maden en larven, ongekookte haverhout.*

Vogels leren herkennen

De meest algemene tuinvogels op een rijtje.

Deze brochure helpt om de meeste vogelsoorten die in de winter je tuin kunnen bezoeken op naam te brengen. Let er op dat bij sommige soorten de mannetjes en vrouwtje uiterlijk sterk van elkaar kunnen verschillen.

■ De grootste groep van de vogels in onze tuin zijn de **zangvogels**. Deze groep bestaat uit vele en soms ook erg verschillende families. Zangvogels onderscheiden zich op muzikaal gebied van andere vogels, door het ver ontwikkelde 'spraak'orgaan. De zangvogels hebben maar liefst zeven spieren om 'muziek' te produceren. Je zou het misschien niet zeggen maar ook de kraaien horen bij deze groep.

Mezen

- De **Koolmees** is de grootste mees, te herkennen aan de zwarte verticale buikstreep, zwarte pet en grote witte wangen. Op de foto staat een vrouwtje, de mannetjes hebben een nog duidelijkere streep op de buik.
- De **Pimpelmees** is kleiner dan de koolmees en herkenbaar aan zijn blauwige petje, de zwarte oogstreep die uitloopt in een brede donkere band in de achternek. De buik is geel met een smalle, verticale grijszwarte streep op de buik (minder opvallend dan bij de koolmees).
- De **Zwarte mees** heeft net als de koolmees een zwarte kop en witte wangen maar heeft een duidelijke witte nek-vlek. De buik is bruin zonder verticale strepen. De zwarte mees heeft twee witte vleugelstrepen, in tegenstelling tot de pimpel- en koolmees die er maar één hebben.
- De **Startmees** is een zeer kleine mees die je altijd in paartjes (tijdens de winter in grotere groepen) ziet. Startmezen zijn grijsig/bruinig met opvallend zwart in de vleugel- en staartpennen en boven de ogen. Verschillende variaties in verenkleur zijn mogelijk (vb. witkoppig tot donkerkoppig). De startmees toont zich als een 'bolletje op een stokje'.

Vinkachtigen

- Bij **Vinken** is het wit in de vleugels een opvallend kenmerk. Daarmee onderscheidt het qua kleur minder opvallende vinkenvrouwkje zich van vrouwtje huismus. Het mannetje Vink (foto) heeft nog meer wit in de vleugels en veel roodbruin op borst en rug. De kop en hals zijn grijs.

- De **Keep** heeft 'iets' van de vink. Vooral het bruin-oranje op de borst doet aan de mannetjesvink denken. Afwijkend zijn de zwart geschubde rug en de snavel (geel met een zwarte punt). Ook ontbreekt het opvallende wit in de vleugels (typisch voor de vink) grotendeels. Het kepenmannetje (foto) is feller oranje dan het vrouwtje en de kop wordt vooral naar het voorjaar toe zwart.

- De **Groenling** is een vinkensoort met een dikke kop, snavel en lichaam. De mannetjes zijn geelgroen met een grijze wang. Opvallend zijn enkele felgele vleugelpennen, die zich tonen als een gele streep in de vleugel.

Het vrouwtje Groenling is fletser van kleur en ook de gele streep in de vleugel is iets minder opvallend.

- De **Sijs** is een kleine en slanke vinkensoort. Het mannetje is overwegend geel met veel zwart in de vleugels (met contrastrijke gele vleugelstrepen) en op de kop (een zwarte 'pet'). Het mannetje heeft een kleine zwart befje.

Het vrouwtje is minder opvallend geel. De borst is grijs met zwarte vlekken en het geel zit vooral nog in de vleugels, de nek en de rug. Heeft geen zwart petje of zwarte bef.

Mussen

- De **Huismus** is een zaadeter en heeft dus een korte dikke snavel. Opvallend bij het mannetje is de zwarte bef (het 'slabbetje' onder de snavel) en de witgrijze wang.

Het vrouwtje heeft een lichtbruine kop met als variatie enkel een lichte oogstreep. Rug en vleugels zijn bij beide bruin (mix van licht- en donkerbruine tinten). De huismus zie je zelden alleen en de groepjes bestaan uit mannetjes en vrouwtjes.

- Het verenkleed van mannetje en vrouwtje **Ringmus** is gelijk. Hét kenmerk is de zwarte vlek op de witte wang. Ook afwijkend ten opzichte van de huismus is de egaal kastanbruine kleur van kop en nek.

Heggenmussen

- Mannetje en vrouwtje **Heggenmus** hebben hetzelfde verenkleed. Typisch voor de Heggenmus is de egaal-grijze nek-, hals- en borststreek. Ze hebben een dunne donkere snavel. Vleugels en rug zijn klassiek 'mussig'. Je ziet ze in tegenstelling tot huis- en ringmus zelden met meer dan twee samen.

Winterkoninkje

- Het **Winterkoninkje** is een zeer snel en zenuwachtig vogeltje. Het opstaande staartje is een uniek kenmerk van dit kleine bruine vogeltje. Het Winterkoninkje zoekt eten laag tegen de grond (minder dan 2 m).

Vliegvangers

- Het mannetje en vrouwtje van de **Roodborst** zijn gelijk. Ze niet herkennen is door de roodoranje borst zo goed als onmogelijk. Roodborstjes zijn niet 'bang' en durven zich (zeker tijdens hongerige winterdagen) dicht bij het huis te wagen. Op een voederplaats zul je ze zelden met meer dan twee te zien krijgen.

Lijsters

- Het mannetje en vrouwtje **Zanglijster** hebben eenzelfde verenkleed. De nek en rug zijn lichtbruin. De borst is wit (beige in de hals) met donkere vlekken in de vorm van een pijlpunt (van ver lijkt het een typische 'koningsmantel' van gespikkeld hermelijnbont).

- Bij de **Merel** bezit het volwassen mannetje een diepzwart gekleurd verenkleed en een felgele snavel. Jongere mannetjes hebben meer bruine tinten in vleugel, borst en snavel.

Een merelvrouwtje toont zich van ver als egaal bruin. Van dicht is het verenkleed een mix van donker-, lichtbruine en grijze tinten. De merel hipt met twee poten tegelijk, een spreeuw stapt poot voor poot.

Spreeuwen

- De **Spreeuw** is slanker dan de merel. De spreeuw is donker van kleur. Opvallend zijn de witgele stippen op – en de groen-paarse metaalglans van zijn verenkleed. Hij heeft een lange, smalle snavel (geel in het voorjaar en donker in de winter).

Kraaien

- De **Zwarte kraai** is een grote zwarte vogel met lange zwarte snavel. De zwarte veren in de vleugels hebben een zwart-donkerblauwe metaalglans. Ook het oog van de kraai is donker. De kraai toont zich in kleinere groepen dan de kauw.
- De **Kauw** is minder zwart dan de kraai. Er zit redelijk wat grijs op de borst, wang en nek. De eigenlijke kop steekt opvallend zwart af tegen dit grijs. In tegenstelling tot de kraai is het netvlies van de kauw lichtgroen-grijs, wat de ogen doet opvallen. Kauwen komen meestal in groepen of paren voor.
- De **Ekster** valt moeilijk niet te herkennen (als wit-zwarte verschijning met lange staart). Heeft blauw-groen metaalkleurige glans in de vleugel- en staartveren.
- De **Gaai** is een opvallende grijs-bruine verschijning, met een typische lichtblauwe vlek in de vleugel. De vleugel- en staartpenen zijn zwart, maar aan de basis van de staart komt een opvallende witte vlek voor. Mannetje en vrouwtje hebben hetzelfde verenkleed.

■ De familie van de **spechten** maakt deel uit van de groep Spechtvogels. Zij leven meestal in bomen en gebruiken hun scherpe snavel en lange kleverige tong om daaruit insecten los te peuteren. Er komen in Vlaanderen zes verschillende soorten spechten voor: de grote, middelste en kleine bonte specht, de groene en de zwart specht en de draaihals. De laatstgenoemde is in Vlaanderen en Nederland ernstig bedreigd.

- De **Grote bonte specht** is een wit-zwarte vogel met opvallende rode vlek onder de staart. Hij heeft grote witte ovale vlekken in de vleugel. Het mannetje heeft ook nog eens een rode vlek in de nek.

- De **Groene specht** is een grote geelgroene specht die je vaak ook op het gazon ziet zitten. Hij heeft een opvallende rode kap. Het mannetje heeft een zwart met rode snorstreep, bij het vrouwtje is die zwart.

■ De **duiven** en **tortelduiven** behoren tot de groep van de duifachtigen. De enig andere familie binnen deze groep zijn de reeds uitgestorven dodo's. De Dodo, een loopvogel van het eiland Mauritius, was hiervan de bekendste soort.

- De **Houtduif** is een grote, dikke duif met opvallende witte halsvlek. De borst is roodbruin en de vleugels blauwgrijs. Mannetje en vrouwtje hebben hetzelfde verenkleed.

- De **Turkse tortel** is een middelgrote duif met lange staart. Het verenkleed is overwegend grijs. Er is een opvallende zwarte, wit omzoomde halsvlek. Mannetje en vrouwtje hebben hetzelfde verenkleed.

Tel vogels in je tuin!

natuurpunt

Elk jaar in het eerste weekend van februari organiseert Natuurpunt een grote tuinvogeltelling. Tel jij dit jaar mee?

Door het voeren komen de vogels dicht genoeg om de soorten te herkennen en te tellen. We hebben jouw telgegevens nodig om de talrijkheid en verspreiding van tuinvogelsoorten te kennen.

Het is erg leuk om te kijken naar je tuinvogels en meetellen is eenvoudig. Je maakt een voederplaats op een veilige plaats en voorziet gemengd voer, enkele vetbollen en evt. nog wat extra's. Tel op en rond de voederplaats het maximum aantal per soort. Verwacht in je tuin ergens tussen de 5 en 15 soorten bij je voederplaats.

Deelnemen is heel eenvoudig:

1. Je plaatst een voedertafel of hangt een voederbuis en zorgt voor goed vogelvoer.
2. Beloer je bezoekers. Om de soorten te herkennen kan je deze folder gebruiken.
3. Noteer de maxima per soort tijdens minstens een half uurtje.
4. Vul het telresultaat in op het formulier in deze folder.
5. Geef je waarnemingen door via **www.natuurpunt.be/tuinvogels** of stuur ze op per post, fax en e-mail.

WAARNEMINGSFORMULIER - telweekend: eerste weekend van februari

Soort	Maximaal aantal	Zo ga je te werk
Ekster		<ul style="list-style-type: none"> • Probeer tijdens het telweekend in februari de vogels op en rond de voederplaats te tellen. Als je nadat je gevoerd hebt tijdens een kwartiertje of halfuur waarneemt kan je al de meeste soorten ontdekken. • Noteer per soort het grootste aantal dat je op hetzelfde moment hebt geteld. Een voorbeeld: op zaterdag zie je op 9.34u drie koolmezen op de plank, op 9.58u vier op de plank en één aan de vetbol, op zondag om 10.00u geen en op 10.13u vier. In dit geval vul je op het formulier naast koolmees het getal vijf. • Je hoeft niet op alle dagen waar te nemen! Maar het mag. Om leerlingen de kans te geven om ook in de klas aan het telweekend mee te doen mag je ook gegevens noteren op vrijdag. • Kijk je meer dan één dag, noteer dan het maximale aantal dat je waarnam per soort. • Noteer ook soorten die niet in de lijst van 24 voorkomen als ze de voederplaats bezoeken, de lijst van 22 is enkel een hulpmiddel om snel de waarnemingen te noteren. • Veel telplezier!
Gaai		
Groenling		
Grote bonte specht		
Heggenmus		
Houtduif		
Huisemus		
Kauw		
Keep		
Koolmees		
Merel		
Pimpelmees		
Ringmus		
Roodborst		
Sijs		
Spreeuw		
Staartmees		
Turkse tortel		
Vink		
Winterkoning		
Zanglijster		
Zwarte kraai		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

Type	De tuin is gelegen in	Omgeving van de tuin	Grootte van de tuin
☐ tuin	☐ stadscentrum	☐ Vooral huizen	☐ < 25 m ²
☐ terrasje	☐ stadsrand (mozaïek huizen en tuinen)	☐ Veel groen en andere tuinen	☐ 25 m ² - 100 m ²
	☐ Dorp	☐ Landbouwgebied	☐ 100 m ² - 1000 m ²
	☐ Residentiële wijk met veel groen		☐ > 1000 m ²
	☐ Platteland		

Samenstelling van de tuin			
☐ Regelmatig gemaaid gazon	☐ waterpartijtje	☐ struiken/haag	☐ naaldbomen
☐ Wilde hoekjes	☐ moestuin	☐ fruitbomen	☐ loofbomen

Ik gebruik het volgende voeder: (aankruisen wat je gebruikt)

☐ Zonnebloemen (los)	☐ Pindanoten	☐ Brood
☐ Gemengd zaad (los)	☐ Vetbol	

Vul je waarnemingen voor in op <http://www.natuurpunt.be/tuinvogels> of stuur naar Natuurpunt, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

Je gegevens worden opgenomen in het adresbestand van Natuurpunt vzw, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen. Je kan je gegevens raadplegen, verbeteren of laten schrappen in het bestand. Natuurpunt vzw zal de gegevens aanwenden om je op de hoogte te houden van haar acties. Je kan ons contacteren op voormeld adres of via privacy@natuurpunt.be.

Naam en voornaam:
Straat en huisnr:
Postcode en gemeente:
E-mail:
Tel: